

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHURARU (P3)

2018

MEMORANDAMU

MARAGA: 100

Memorandum uyu u na masiatari a 13.

MAFHUNGO THANGELI O LIVHISWAHO KHA MUTOLI/MUMAKI

Musi vha tshi tola/maka mushumo wa mulingiwa, zwi tevhelaho ndi zwiinwe zwa zwine zwa tea u dzhielwa nzhele musi vha tshi shumisa rubriki:

- Ndeme ya vhupulani, mvetamveto, u vhalulula na u dzudzanya zwo bveledzwaho kha tshibveledzwa tsha u fhedzisela tsho nekedzwaho.
- U dzhiela nzhele u niwala hu re na ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele hu tshi katelwa na redzhistara, tshitaila na thouni – nga maanda ho sedzeswa KHETHEKANYO YA B.
- Girama, mupeleto na zwiga zwa u vhala.
- Zwivhumbeo zwa luambo, hu tshi katelwa na luambo lwa vhudzivha/kuambebe.
- Munanguludzo wa maipfi na luambo lwa maambebe. (mirero na maambebe)
- Kufhatelwe kwa mafhungo.
- Kuvhekanyelwe na kufhatelwe kwa dziphara.
- Kutshathuvhelwe kwa thoho sa zwo taniwaho nga zwi re ngomu/zwo faredzwaho nga u angaredza: mvulatswinga, kubveledzelwe kwa mihumbulo na magumo.

MAHUMBULWA MALUGANA NA KUMAKELE/KUTOLELWE**KHETHEKANYO YA A: MAANEA****MBUDZISO YA 1****APHENDIKISI YA C: KHETHEKANYO YA A: Rubriki ya u tola/maka Maanea**

KHA VHA PFESESE: Kha vha shumise rubriki ya u tola/maka (APHEDISIKI YA C) u tola/maka maanea i wanalaho kha masiatari a 10 - 11 a uyu memorandumumu.

KHRITHERIA DZI SHUMISWAHO KHA U TOLA /MAKA	
KHRITHERIA	MARAGA
ZWI RE NGOMU NA VHUPULANI	30
LUAMBO, TSHITAILA NA U DZUDZANYA	15
TSHIVHUMBEO	5
THANGANYELO	50

Kha vha shumise rubriki ya u tola/maka (APHEDISIKI YA C) u tola/maka maanea.

1. Kha vha vhale maanea othe vha kone u livhanya na/nanguludza khathegori yo teaho mafhungo aya zwi tshi kwama ZWI RE NGOMU NA VHUPULANI.
2. Kha vha dovhe hafhu u vhala maanea vha nanguludze/livhanye hafhu na khathegori yo teaho mafhungo ayo zwi tshi kwama LUAMBO, TSHITAILA NA U DZUDZANYA.
3. Kha vha dovhe hafhu u vhala maanea vha koneha u nanguludza/livhanya na mafhungo ayo zwi tshi kwama TSHIVHUMBEO.

KHA VHA PFESESE

- Mbuno dzo newaho fhasi ha thoho inwe na inwe kha iyi adendamu dzi thuse fhedzi sa tsumbandila/gaidi kha vhamaki/vhatoli.
- Hu tea u newa tshikhala/thendelo ya u dzhiela nthanda ndila ine mulingiwa a thathuvhisa zwone/ngayo thoho, naho zwi tshi nga vha zwo fhambani na izwo zwo newaho kha idzo mbuno kana na mihumbulo/kuvhonele kwa vhone mutoli/mumaki.

Vhalingiwa vha lavhelelwa u nanga thoho NTHIHI ya maanea kha idzo dzo netshedzwaho nga u shumisa maipfi a u bva kha 400 u swika kha a 450. Vhalingiwa vha nga nivala nga lushaka lufhio kana lufhio lwa maanea: nganetshelo, mbuletshedzo, a u vhuisa mihumbulo, a u tata khani, a disikhesivi kana thimbwanywa/thanganyelo ya izwo.

1.1 Ndo pfa i tshi tou vha ngoho uri ...

Tsumbo ya zwine mulingiwa a nga dadamala khazwo musu a tshi nivala maanea awe:

- U nivala nga muloro wawe we a pfa u nga zwo bvelela/ngoho ya zwithu.
- A nga nivala nga zwithu zwivhuya zwe zwa bvelela.
- A nga nivala nga zwithu zwi si zwavhudi zwe a lora/pfa zwone.
- Zwi nga di vha zwithu zwi mangadzaho a songo zwi lavhelelaho.
- Maanea aya u tea u a nivala nga ndila ya u tou anetshela.
- Fhedzi arali mulingiwa a nivala maanea ane ra pfa a tshi fusha thoho ye a newa, ha newi ndatso.
- Maanea awe kha vhe na mathomo, mutumbu na magumo zwi fushaho.

[50]

1.2 Vhabebi vhone phangami dza vhudziki zwikoloni.

Tsumbo ya zwine mulingiwa a nga dadamala khazwo musu a tshi nivala maanea awe:

- Mulingiwa a nivala nga pfariso ine ya tea u itwa nga vhabebi zwikoloni zwine vhana vhavho vha dzhena khazwo.
- Vhabebi vha tea u thusana na vhagudisi kha u laya vhana.
- Vhabebi vha tea u dalela zwikoloni zwifhinga zwothe.
- Vhabebi vha tea u dzhenela mitangano vha sa fhidzi.
- Maanea awe kha vhe na mathomo, mutumbu na magumo zwi fushaho.
- Arali mulingiwa a nivala nga lushaka luwe na luwe lwa maanea o livhanaho na iyi thoho, u tea u avhelwa maraga dzi elanaho na zwe a nivala.

[50]

1.3 Madalo a fhethu ha vhufa o ri disela tshanduko.

Tsumbo ya zwine mulingiwa a nga dadamala khazwo musu a tshi n̄wala maanea awe:

- Mulingiwa u tea u n̄wala nga madalo e a vha nao a u dalela fhethu ha vhufa.
- U tea u sumbedza zwivhuya zwe a zwi guda, zwa dovha zwa shandukisa kuvhonele kwawe kwa zwithu.
- Maanea awe kha vhe na mathomo, mutumbu na magumo zwi fushaho.
- Arali mulingiwa a n̄wala nga lushaka luñwe na luñwe lwa maanea o livhanaho na iyi thoho, u tea u avhelwa maraga dzi elanaho na zwe a n̄wala.

[50]

1.4 Ifa mutani ndi dakalo-tshililo.

Tsumbo ya zwine mulingiwa a nga dadamala khazwo musu a tshi n̄wala maanea awe:

- Mulingiwa u tea u thoma nga u talutshedza thoho.
- U tea u n̄wala nga zwivhuya zwine zwa diswa nga ifa/ndaka sa: thundu na muḍi wavhuḍi.
- U dovha hafhu a n̄wala nga zwithu zwi si zwavhuḍi zwine zwa nga diswa nga u lwela/ndaka sa: u vhangana, dzinndwa, mabulayo na zwiñwevho.
- Mulingiwa u fanela u sumbedza magumo a siaho muvhali a tshi divha zwine ene muligiwa a imela zwone.
- Maanea awe kha vhe na mathomo, mutumbu na magumo zwi fushaho.
- Arali mulingiwa a n̄wala nga lushaka luñwe na luñwe lwa maanea o livhanaho na iyi thoho, u tea u avhelwa maraga dzi elanaho na zwe a n̄wala.

[50]

1.5 Ndi tshifhio tshiala tshine nda nga sia-vho shangoni?

Tsumbo ya zwine mulingiwa a nga dadamala khazwo musu a tshi n̄wala maanea awe:

- Mulingiwa u tea u thoma nga u talutshedza thoho iyi: Tshiala tshi nga vha tshipikwa/zwipikwa zwine a humbula u zwi bvedza.
- Kha sumbedze nga mbuno dzo dziaho vhuḍi ha zwipikwa izwo.
- Tshiala tshi kwama muḍa, mushumo, shango nga vhuphara, mveledziso, na zwiñwe.
- Zwi tutuwedza tshanduko ya matshilele zwitshavhani.
- Maanea awe kha vhe na mathomo, mutumbu na magumo zwi fushaho.
- Arali mulingiwa a n̄wala nga lushaka luñwe na luñwe lwa maanea o livhanaho na iyi thoho, u tea u avhelwa maraga dzi elanaho na zwe a n̄wala.

[50]

1.6 KHA VHA PFESESE: Hu tea u vha na vhubumani vhubukati ha maanea na tshifanyiso tsho nangwaho.

1.6.1 Tsumbo ya zwine mulingiwa a nga dadamala khazwo musu a tshi n'wala maanea awe:

- Mulingiwa u tea u nea thoho yo teaho ya maanea awe.

Tsumbo: **Fhethu ha vhubumvusi.**

- U ya nga ha itshi tshifanyiso, a nga anetshela/buletshedza zwe a diphinisa zwone na khonani dzawe afho fhethu.
- Kha sumbedze zwe vha diphina ngazwo na vhubupfi hawe.
- U tea u sumbedza lunako lwa tsiko.
- Maanea awe kha vhe na mathomo, mutumbu na magumo zwi fushaho.
- Arali mulingiwa a n'wala nga lushaka lu'we na lu'we lwa maanea o livhanaho na iyi thoho, u tea u avhelwa maraga dzi elanaho na zwe a n'wala.

[50]

1.6.2 Tsumbo ya zwine mulingiwa a nga dadamala khazwo musu a tshi n'wala maanea awe:

- Mulingiwa u tea u nea thoho yo teaho ya maanea awe.
Tsumbo: **Themamveledziso yo swika vhubuni ha hashu.**
- Mulingiwa u tea sumbedza ndeme ya u khwiniswa ha dzibada.
- Kha sumbedze na nyandano ine ya wanala kha vhashumi.
- Kha dovhe a sumbedze u didina na u thusana hune ha vha hone.
- Maanea awe kha vhe na mathomo, mutumbu na magumo zwi fushaho.
- Arali mulingiwa a n'wala nga lushaka lu'we na lu'we lwa maanea o livhanaho na iyi thoho, u tea u avhelwa maraga dzi elanaho na zwe a n'wala.

[50]

1.6.3 Tsumbo ya zwine mulingiwa a nga dadamala khazwo musu a tshi n'wala maanea awe:

- Mulingiwa u tea u nea thoho yo teaho ya maanea awe.
Tsumbo: **Murumba u tambela tshanda/Nwana u mamela lurumbu,** na zwi'we.
- Mulingiwa u tea sumbedza kushumele kwa masimuni.
- Kha sumbedze na pfano ine ya wanala kha vhashumi afha masimuni.
- Kha dovhe a sumbedze u didina na u thusana hune ha vha hone.
- Maanea awe kha vhe na mathomo, mutumbu na magumo zwi fushaho.
- Arali mulingiwa a n'wala nga lushaka lu'we na lu'we lwa maanea o livhanaho na iyi thoho, u tea u avhelwa maraga dzi elanaho na zwe a n'wala.

[50]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A:

50

KHETHEKANYO YA B: ZWIBVELEDZWA ZWA VHUDAVHIDZANI**MBUDZISO YA 2**

**APHENDIKISI YA D: KHETHEKANYO YA A: Rubriki ya u tola/maka
Zwibveledzwa zwa vhudavhidzani.**

KHA VHA PFESESE: Kha vha shumise rubriki ya u tola/maka (APHEDISIKI YA D) u tola/maka zwibveledzwa zwa vhudavhidzani i wanalaho kha siatari la 12 la uyu memorandumu.

KHRITHERIA DZI SHUMISWAHO KHA U TOLA /MAKA	
KHRITHERIA	MARAGA
ZWI RE NGOMU, VHUPULANI NA TSHIVHUMBEO	15
LUAMBO, TSHITAILA NA U DZUDZANYA	10
THANGANYELO	25

Kha vha shumise rubriki ya u tola/maka (APHEDISIKI YA D) u tola/maka zwibveledzwa zwa vhudavhidzani.

1. Kha vha vhale tshibveledzwa tshothe vha kone u livhanya na/nanguludza khathegori yo teaho mafhungo ayo zwi tshi kwama ZWI RE NGOMU, VHUPULANI NA TSHIVHUMBEO.
2. Kha vha dovhe hafhu u vhala tshibveledzwa vha nanguludze/livhanye hafhu na khathegori yo teaho mafhungo ayo zwi tshi kwama LUAMBO, TSHITAILA NA U DZUDZANYA.

KHA VHA PFESESE:

- Zwivhumbeo zwo fhambanaho zwa zwibveledzwa zwa vhudavhidzani zwi funzwa zwo livhiswa kha maitele a zwino a u linga.
- Izwi zwi tea u dzhielwa ntha musu hu tshi tolwa tshivhumbeo.
- Kha vha nee maraga kha tshivhumbeo tsho teaho/tshone.
- Kha vha sedzese kuvhekanyelwe/kukumedzelwe kwone kwo teaho musu hu tshi niwalwa tshibveledzwa tshiwe na tshiwe.

Vhalingiwa vha tea u niwala nga thoho MBILI kha dzo netshedzwaho. Mutumbu wa phindulo iwe na iwe i tea u vha na maipfi a u bva kha 180 u ya kha a 200. Luambo, redzhistara, tshitaila na thouni zwi tea u livhanywa na nyimele.

2.1 VHURIFHI HA TSHIOFISI (FOMALA)

Zwi re ngomu na Tshivhumbeo.

- Ri lavhelela mafhungo ane a vha a ndivhuwo i bvaho kha vhadzulapo, vha tshi khou livhuwa zwishumiswa zwe vha nekedzwa/ndambedzo nga Vhathakhi Outfitters.
- Diresi mbili (ya muñwali na ya muñwalelwa).
- Diresi ya u thoma (i tea u ñwalwa datumu nga vhudalo).
- Diresi ya vhuvhili (i thoma nga mufari wa tshiimo sa 'Muñwaleli' kana 'Mulanguli').
- Theshano: Ndaa/Aa.
- Thoho ya mafhungo (i tea u ñwalwa nga madanzi kana ya talelwa arali yo ñwalwa nga maledere matuku).
- Mutumbu. Hu ñwalwa ndivhuwo nga vhudalo.
- Nyonesano kana phendelo.
- Magumo (muñwali u ñwala tshifani na dzina/inishiala).

[25]

2.2 NGANEAVHUTSHILO YA MUFU

Zwi re ngomu na tshivhumbeo:

- Mulingiwa u tea u țana ñdivho ya nganetshelo, hu si tshikhođo.
- Nganeavhutshilo iyi i tea u țana ñdivhazwakale khathihi na zwivhuya zwe a itela lushaka ya mufu.
- Dzina na tshifani zwa mufu, fhethu he muthu a bebelwa hone, miñwaha, mađuvha a mabebo na a u lovha, fhethu he muthu a lovhela hone, tshivhangi tsha lufu, tshifhinga tsha u lwala na madzina a mashaka.
- Zwe zwa swikelelwa/zwa ndeme zwo swikelwaho: pfunzo/u ñidzhenisa kha mishumo ya zwitshavha, nz.
- Nganeapfufhi nga ha mufu: u amba zwine mashaka na dzikhonani vha do mu hambula ngazwo.
- U dzheniswa ha milaedza ya ndiliso/zwikhođo u bva kha muța, nz.

[25]

2.3 RIVIYU

Zwi re ngomu na tshivhumbeo:

- Riviyu iyi i tea u țana bugu iyi khathihi na ndeme yayo tshitshavhani.
- Mvulatswinga: u thathuvha dzina la bugu ine ya khou rivuwiwa.
- Mutumbu: mafhungothangeli sa dzina la bugu/muñwali/mubvedzi/mugandisi.

- Thalutshedzo ya bugu: hu netshedzwa manweledzo a bugu.
- Makumedzwa- u netshedza kubveledzelwe kwothe kwa bugu u ya nga kuvhonele kwa musedzulusi.
- Luambo hu shumiswa lwa tshifhinga tsha zwino.
Divhaipfi i vhe i gobolaho i sumbedzaho u takalela/khodedzela musi hu tshi thathuvhiwa bugu iyo, sa i takadzaho, zwi rudza mbilu, zwi kungaho, nyanyula, tokonya, ndi zwa ndeme, zwi na mbuyelo, ndi zwa nthesa, na zwiwewho.
- Magumo: u nweledza mawanwa. [25]

2.4 ATHIKILI YA MAGAZINI

Zwi re ngomu na tshivhumbeo:

- Athikili i tea u faredza mutambo wa vhaaluwa avha khathihi na ndeme yazwo.
- Thoho: i kungaho/i takadzaho;
- Thoho i tevhelwa nga dzina la muñwali.
Tsumbo : **Bola ya milenzhe ya vhaaluwa**
- Mvulatswinga: ndi hune muñwali a divhadza fhungo line a toda u amba nga halo. U divhadza kudzudzanyelwe kwa kutambele na ndambedzo.
- Mutumbu: hu tandavhudzwa mihumbulo ya fhungo la nyonyoloso dzavho, malangele, thimu dzine vha tamba nadzo. Mitambo ye vha kunda na ye vha kundiwa.
- Tshitaila tshi nga vha tsha mbuletshedzo, tshi shumisaho figara dza muambo, tshi tokonyaho mihumbulo ya vhavhali.
Madzina, fhethu, zwifhinga, vhuimo na zwiñwe zwa ndeme zwi tea u netshedzwa/buletshedza kha athikili. Athikili i tea u dzikusa dzangalelo, zwa tutula dzangalelo la u vhalala kha muvhali.
- Phendelo: Ndi hune mafhungo a vhiniwa hone. [25]

2.5 TSHIPITSHI

Zwi re ngomu na tshivhumbeo:

- Tshipitshi itshi tshi tea u totomodza na u bvisela khagala mishumo mivhuya ye Thohoyatshikolo vha ita/shuma kha u bvedza lushaka/vhathu na shango nga u angaredza.
- Thoho: Kha i vhe i kungaho.
Tsumbo: **Ri do vha elelwa misi yothe.**
- Theshano: Ndi hune muambi a resha vhathetshelesi nga u bula zwiimo zwavho sa: Mutshimbizamushumo, Thohoyatshikolo nz.
- Mvulatswinga: Afha muvhali u talutshedza thoho ya mafhungo.
- Mutumbu: Muambi u tasulula mbuno dzawe a dovha a dzi tikedza.
- Magumo/Phendelo: Ndi hune a fhedza mafhungo awe. [25]

2.6 MUFHINDULANO

Zwi re ngomu na tshivhumbeo:

- Mufhindulano uyu u tea u disendeka kha nyambedzano vhukati ha mulwadze na mueletshedzi ndivho hu uri mulwadze a wane thuso i pfalaho/tshidzaho/thusaho kha u langula.
- Thoho: kha i vhe ye a randelwa yone.
Tsumbo: **Nga ngomu ofisini ya mueletshedzi.**
- Mvulatswinga: kha hu tanwe nyambedzano vhukati ha vathu/zwigwada vhavhili/zwivhili.
- Mutumbu: kha hu netshedzwe nyimele:
Kha hu bviselwe khagala kudifarelwe, nyonyoloso dzine a tea u ita, zwiliwa zwine a tea u la na zwiivwevho zwa muthu ane a vha na vhwadze ha swigiri.
Hu niwaliwe madzina a vhabvumbedzwa u ya kha tshamonde tsha siatari. Hu shumiswe kholoni (zwithoma) u bva kha dzina la muambi/mubvumbedzwa. Hu pfukwe mutaladzi u bva kha uno muambi u ya kha a tevhelaho. Hu rekhodiwe u fhindulana nga u sielisana u bva kha kuvhonele kwa muambi. Mafhungo a tea u thoma phanda ha hune dzina la guma hone, zwo khethekanywa nga kholoni/zwithoma. Ngeletshedzo kha vhalingiwa zwi tshi kwama kuambe kana nyito zwi tea u sumbedzwa ngomu zwitangini musi maipfi a sa athu u buletshedzwa.
- Magumo: muniwali a nga pendela nga u netshedza kana u amba zwiivwe zwa u vhina mafhungo o zwi vhea ngomu zwitangini. [25]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 50

MARAGAGUTE: 100

**APHENDIKISI YA C: KHETHEKANYO YA A : RUBRIKI YA U TOLA/MAKA MAANEA – LUAMBO LWA HAYANI
(MARAGA DZA 50)**

PFESESANI:

- Tshifhinga tshoṭhe vha tshi tola maanea a vhusiki, vha tea u shumisa rubriki iyi (BAMMBIRI LA VHURARU).
- Maraga dza 0–50 dzo khethekanywa dza bva zwipiḁa zwiṭanu (5) zwiḁulwane zwa ṭhalusamaimo.
- Kha khritheria dzi angaredzaho Zwi re Ngomu, Luambo na Tshitaila, tshiṁwe na tshiṁwe tsha izwo zwipiḁa zwa ṭhalusamaimo tsho khethekanywa tsha bva zwipiḁa zwiḁhili: tshipiḁa tsha nṭha na tsha fhasi, tshiṁwe na tshiṁwe tshazwo tsho faredza maraganyangaredzi dzo tshi teaho u ya nga u tevhekana hazwo.
- Tshivhumbeo tshone a tshi kwamei nga heyi khethekanyo ya maimo a nṭha na a fhasi.

KHETHEKANYO YA A: RUBRIKI YA U TOLA/MAKA MAANEA A LUAMBO LWA HAYANI [MARAGA 50]

Khriheria		Zwa nṭhesa	Tshikili tshone	Vhukoni ha vhukati/vhu fushaho/ho linganelaho	Vhukoni ha fhasi	U sa kona
ZWI RE NGOMU NA VHUPULANI (Zwo ṁwaliwaho na mihumbulo) Nzudzanyo ya mihumbulo na vhupulani/ U dzhiela nzhele ndivho, vha ṭanganedzaho mafhungo na nyimele MARAGA 30	Maimo a nṭha	28–30	22–24	16–18	10–12	4–6
		-Mihumbulo i gobolaho/ṭokonyaho i sa vhambedzwi/lavhelelwiho -Mihumbulo ya vhuṭali, i ṭokonyaho nahone yo vhibvaho -Zwo dzudzanywa nahone zwa dovha zwa lunzhedzana tshidele lwa tshoṭhe, hu tshi katelwa marangaphanda, mutumbu na magumo/mupendelo	-Phindulo yo lundwa tshidele vhukuma -Zwi yelana tshoṭhe na ṭhoho nahone zwa takadza -Hu na vhuṭanzi ha mihumbulo yo vhibvaho -Zwo dzudzanywa nahone zwa dovha zwa lunzhedzana tshidele lwa tshoṭhe, hu tshi katelwa marangaphanda, mutumbu na magumo/mupendelo	-Phindulo i fushaho -Mihumbulo yo lunzhedzana lwo linganelaho nahone zwi a tendisea -Zwo dzudzanywa nahone zwa dovha zwa lunzhedzana lwo linganelaho/lu fushaho, hu tshi katelwa marangaphanda, mutumbu na magumo/mupendelo	-Phindulo i shaedzaho ndunzhendunzhe -Mihumbulo yo vilinganaho, nahone i si na vhusiki ha muṅe -Vhuṭanzi vhu si gathi ha nzudzanyo na u lunzhedzana zwo teaho	-Phindulo yo polikaho tshoṭhe -Mihumbulo yo ṭangananaho nahone i si na sia -Ndi phambananadzo, zwo sokou dovhololwa -A zwo ngo dzudzanywa nahone a zwi na ndunzhendunzhe
	Maimo a fhasi	25–27	19–21	13–15	7–9	0–3
		-Ndi zwa nṭhesa, fhedzi zwo ri shaedzinyana musutshelo wa maanea o lundwaho tshidele lwa tshoṭhetshoṭhe -Mihumbulo yo vhibva ya lundwa lwa vhuṭali -Zwo dzudzanywa nahone zwa dovha zwa lunzhedzana tshidele lwa tshoṭhe, hu tshi katelwa marangaphanda, mutumbu na magumo/mupendelo	-Zwo lundwa tshidele -Mihumbulo i yelanaho, i takadzaho -Zwo dzudzanywa nahone zwa dovha zwa lunzhedzana zwavhuḁi, hu tshi katelwa marangaphanda, mutumbu na magumo/mupendelo	-Phindulo i a fusha fhedzi hu na vhuṭudzetudze huiwe vhu khakhisaho muṭoḁo -Mihumbulo yo dzudzanywa lwa ndinganelo nahone i a tendisea -Hu na huiwe u fusha ha nzudzanyo na ndunzhendunzhe, hu tshi katelwa marangaphanda, mutumbu na magumo/mupendelo	-Phindulo yo anzaho u sa yelana ha mafhungo -Mihumbulo i vho sumbedza u liana na u ḁaḁisa -U shaedza vhuṭanzi ha nzudzanyo na ndunzhendunzhe zwo teaho	-A hu na ndingedzo ya u fhindula ṭhoho/mbudziso -U polika tshoṭhe na u sa tsha tea lwa tshoṭhe -A zwi na sia nahone zwo vilingana

KHETHEKANYO YA A: RUBRIKI YA U TOLA/MAKA MAANEA A LUAMBO LWA HAYANI [MARAGA: 50] (i ya phanda)

LUAMBO, TSHITAILA & U DZUDZANYA Thouni, redzhistara na divhaipfi zwo teaho ndivho/zwiitei na nyimele. Munanguludzo wa maipfi. Kushumisele kwa luambo na milayo, zwiiga zwa u vhala, girama, mupeleto.	Maimo a nthā	14–15 -Thouni, redzhistara, tshitaila na divhaipfi zwo tea tshothe tshothe ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Lulambo ndi lwa vhudifhulufheli ha nthesa, lu nyanyulaho tshothe. -Lu a gobola, nahone lwo pfuma u dzangelwa ha thouni -A hu na vhukhaki ha girama na mupeleto -Lwo lundwa nga tshikili tsha mathakhenithakheni.	10–11 -Thouni, redzhistara, tshitaila divhaipfi zwo tea vhukuma ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Luambo lu a tokonya, nahone thouni yo shumiswaho ndi i nyanyulaho. -Hunzhi a hu na vhukhaki ha girama na mupeleto. -Lwo lundwa tshidele vhukuma .	6–7 -Thouni, redzhistara, tshitaila divhaipfi zwo tea ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -U shumiswa ho teaho ha luambo u bvedza thalutshedzo. -Thouni yo tea -U pfumiswa ha luambo ho shumiswa u khavhisa zwi re ngomu.	2–3 -Thouni, redzhistara, tshitaila divhaipfi zwo tea zwiituku ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Ho shumiswa luambo lwa mutheo/fhasi -Thouni na kushumisele kwone kwa maipfi a zwo ngo tea -Divhaipfi ndi yo shayedzaho vhukuma.	0 -Luambo a lu pfali -Thouni, redzhistara, tshitaila divhaipfi a zwo ngo tea ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -U hotefhala ha divhaipfi zwo anzesa lune u pfala ha mafhungo zwa si tsha konadzea na kathihi/ zwa vho konda vhukuma/tshothe.
		MARAGA: 15	Maimo a fhasi	12–13 -Lulambo ndi lwa nthā vhukuma -Lu a gobola, nahone lwo pfuma u dzangelwa ha thouni. -A hu na vhukhaki ha girama na mupeleto. -Lwo lundwa nga tshikili tsha mathakheni.	8–9 -Luambo lu a kunga na u nyanyula -Thouni ndi yo teaho, i nyanyulaho -Vhukhaki vhuṭuku ha girama na mupeleto -Zwo lundwa tshidele vhukuma	
TSHIVHUMBEO Zwiṭalusi zwa tshibvedzwa. Kubvedzelwe kwa phara na tshivhumbeo tsha mafhungo/mitala.		5 -Kubvedzele kwa thoho kwa nthesa -Vhudodombedzi ha mathakhenithakheni -Mafhungo/mitala, phara zwo fhatwa na u lundwa lwa nthesa tshotheshothe.	4 -Kubvedzele kwa thoho kwo lunchedzanaho -Vhudodombedzi ha thoho hu pfadzaho -Mafhungo/mitala, phara zwo vangwa lu pfadzaho.	3 -Kubvedzele kwa thoho na vhudodombedzi zwo tea -Mafhungo/mitala, phara zwo fhatwa lu fushaho -Maanea o di faredza zwi pfadzaho/tendiseaho.	2 -Dziṭwe mbuno ndi dzi pfadzaho -Mafhungo/mitala na phara zwi di vha na vhukhaki -Fhedzi maanea a tsha di pfala naho hu na vhukhaki.	1 -Hu na u shaedza ha mbuno dzo teaho -Mafhungo/mitala na phara zwo ḍala vhukhaki -Maanea ha na mudzio/ha pfadzi.
		MARAGA: 5	MARAGANYANGAREDZI	40–50	30–39	20–29

KHETHEKANYO YA B: RUBRIKI YA U TOLA ZWIBVELEDZWA ZWILAPFU ZWA VHUDAVHIDZANI [MARAGA: 25]

Khritheria	Zwa nthesa	Tshikili tshone	Vhukoni ha vhukati/ho linganelaho/vhu fushaho	Vhukoni ha fhasi	U sa kona
ZWI RE NGOMU, VHUPULANI NA TSHIVHUMBEO Zwo n̄waliwaho na mihumbulo Nzudzanyo ya mihumbulo na vhupulani U dzhiela nzhele ndivho, vha t̄anganedzaho mafhungo na nyimele Phindulo na mihumbulo Nzudzanyo ya mihumbulo na vhupulani U dzhiela nzhele ndivho, vha t̄anganedzaho mafhungo na tshivhumbeo/milayo na nyimele	13–15 -Phindulo ndi ya maṭhakhethakheni, i sa vhambedzwi -Mihumbulo ya vhuṭali, yo vhibvaho -N̄divho yo t̄andavhuwaho tshoṭhe ya zwiṭalusi zwa lushaka lwa tshibveledzwa -Kuiwalele kwo tou fombe kha sia lone -Zwi re ngomu na mihumbulo zwo lunzhedzana -Zwo t̄andavhudzwa lwa tshoṭhe, zwidodombedzwa zwoṭhe zwi tikedza ṭhoho -Tshivhumbeo ndi tsho teaho naho hu na tshonetshone tsho teaho tshibveledzwa	10–12 -Phindulo ndi yavhudi vhukuma, i bvukululaho n̄divho yo dziaho ya zwiṭalusi zwa lushaka lwa tshibveledzwa -O fara vhuṭala/sia lone -A hu na u polika -Zwi re ngomu na mihumbulo zwo lunzhedzana -Zwo t̄andavhudzwa lwa tshoṭhe, zwidodombedzwa zwoṭhe zwi tikedza ṭhoho -Tshivhumbeo ndi tsho teaho naho hu na vhuṭhaki vhuṭuku	7–9 -Phindulo ndi i fushaho/linganelaho vhukuma, i bvukululaho n̄divho yo dziaho ya zwiṭalusi zwa lushaka lwa tshibveledzwa -Ho ngo tou fara vhuṭala hone tshoṭhe lini – hu na u polika huiwe hu vhonealaho -Zwi re ngomu na mihumbulo zwo ḍi lunzhedzana -Zwiwe zwidodombedzwa zwi tikedza ṭhoho -Nga u angaredza, tshivhumbeo ndi tshone, fhedzi hu na u polika huṭuku	4–6 -Phindulo ndi ya mutheo/fhasi, i bvukululaho n̄divhonyana ya zwiṭalusi zwa lushaka lwa tshibveledzwa -Hu na u polika huiwe hu vhonealaho naho o fara vhuṭala -Zwi re ngomu na mihumbulo a zwo ngo tou farana tshoṭhe lini -Zwidodombedzwa zwiṭuku zwi tikedza ṭhoho -Hu na u shaedza hu vhonealaho ha kushumisele kwa milayo na tshivhumbeo -Ṭhahelelo/U shaedza ndi hu soliseaho	0–3 -Phindulo i sumbedza u shaya n̄divho ya zwiṭalusi zwa lushaka lwa tshibveledzwa -Ṭhalutshedzo yo dzumbama, u polika ndi hu hulwane -A hu na u farana ha zwi re ngomu na mihumbulo -Zwidodombedzwa zwiṭukuṭuku zwi tikedza ṭhoho -A ho ngo tevhedzwa milayo yone ya tshivhumbeo tsha tshibveledzwa
MARAGA 15 LUAMBO, TSHITAILA NA U SEDZULUSA Thouni, redzhistara, ndivho/u nyanyula, tshitaila, vha t̄anganedzaho mafhungo na nyimele Munanguludzo wa maipfi Zwiga zwa muniwalo na mupeṭo	9–10 -Thouni, redzhistara, tshitaila na ḍivhaipfi, ndi zwi teaho lwa maṭhakhethakheni ndivho, vha t̄anganedzaho mafhungo na nyimele -Girama ndi yoneyone nahone yo fhatwa tshidele -A hu na vhuṭhaki	7–8 -Thouni, redzhistara, tshitaila na ḍivhaipfi, ndi zwi teaho tshoṭhe ndivho, vha t̄anganedzaho mafhungo na nyimele -Nga u angaredza, girama ndi yone nahone yo fhatwa zwavhudi -ḍivhaipfi ndi yavhudi vhukuma -Hunzhi a hu na vhuṭhaki	5–6 -Thouni, redzhistara, tshitaila na ḍivhaipfi, ndi zwi teaho tshoṭhe ndivho, vha t̄anganedzaho mafhungo na nyimele -Hu na huiwe vhuṭhaki ha girama -ḍivhaipfi i a fusha/linganela -Fhedzi vhuṭhaki vhu hone a vhu thithisi ṭhalutshedzo	3–4 -Thouni, redzhistara, tshitaila na ḍivhaipfi, ndi zwi teaho zwiṭuku ndivho, vha t̄anganedzaho mafhungo na nyimele -Girama yo shaedza, i na vhuṭhaki ho vhalaho -ḍivhaipfi ndi yo shaedzaho vhukuma -Ṭhalutshedzo yo thithisea	0–2 -Thouni, redzhistara, tshitaila na ḍivhaipfi, ndi zwi sa ananiho na ndivho, vha t̄anganedzaho mafhungo na nyimele -Zwo ḍala vhuṭhaki nahone zwo t̄anganana -ḍivhaipfi a i tei ndivho na kathihi -Ṭhalutshedzo yo hoṭefhala tshoṭhe
MARAGANYANGAREDZI	22–25	17–20	12–15	7–10	0–5